

Die Walküre bij De Munt

Door Gustaaf Vossenaar

Na de succesvolle ontvangst van *Das Rheingold*, eind vorig jaar, gaat De Munt verder met *Die Walküre*. Later volgen nog *Siegfried* (september) en *Götterdämmerung* (januari 2025). Dan is het magnus opus van *Der Ring des Nibelungen* voltooid en komt er ook een einde aan de positie van Peter de Caluwe. Met de *Ring* neemt hij afscheid als algemeen en artistiek directeur van de Munt. Hij heeft dan achttien jaar in Brussel de scepter gezwaaid.

Maar terug naar *Die Walküre*; hoe werd die beoordeeld na het succes van *Das Rheingold*? Mede aan de hand van binnen- en buitenlandse recensies en de mogelijkheid de voorstelling online op de website van De Munt te zien, krijgt de lezer in dit artikel een beeld van deze productie.

De regie van deze Ring cyclus is in handen van de Italiaanse regisseur c.q. provocateur Romeo Castellucci. Romeo presteerde het in 2012 om als toneelregisseur in Parijs een stuk op de planken te brengen waartegen zoveel protest was, dat ruim 200 mensen werden gearresteerd. Ook in Nederland heeft dit ‘enfant terrible’ in 2023 met zijn voorstelling ‘Bros’ tijdens het Holland Festival het nodige tumult teweeggebracht. In hoeverre De Caluwe beoogd heeft iemand in huis te halen die zeer waarschijnlijk wel wat reuring zou veroorzaken kunnen wij slechts gissen. *Der Ring des Nibelungen* in handen van Castellucci zou garant kunnen staan voor vuurwerk maar na twee delen van dit vierluik blijkt het nogal mee te vallen. Dat wil niet zeggen dat de voorstellingen saai zijn. Integendeel.

Castellucci heeft in interviews aangegeven dat hij zich minder bekommert om het intellectueel begrijpen maar zich meer richt op een zintuigelijke, gevoelsmatige ervaring. ‘De vraag naar het waarom is gevaarlijk’, vertelde de regisseur in een interview. Hij volgt zijn creatieve ingevingen, ook als hij die zelf niet helemaal kan doorgronden. Een van zijn inspirators is Antonin Artaud, een Franse avant-gardist uit het begin van de vorige eeuw.

Een uitbundige *Rheingold*

Das Rheingold was een extravert spektakel met in goudlak geverfde rijndochters, twee enorme krokodillen, een decor als een wit archeologisch museum met stenen reliëfs en standbeelden, een geketende Albrich aan een enorme hoepel, een Boeddha zonder hoofd en talloze andere toneelbeelden. Er was veel symboliek waar je als toeschouwer zelf maar bij moest bedenken wat hier uitgebeeld werd. De meeste Belgische recensenten konden de voorstelling in ieder geval zeer goed verteren en waarderen. Een enkeling vond de encenering wel erg op effectbejag geënceneerd waardoor de toeschouwer in verwarring achterbleef maar de cast was uitstekend. En dat op zich was een prestatie omdat Castellucci fysiek nogal wat van zijn zangers vroeg. Om bij deze voorstellingsdynamiek vocaal bij te blijven mocht gerust een topprestatie worden genoemd. Het Symfonieorkest van de Munt, onder leiding van de jonge Fransman Alain Altinoglu, speelde voortreffelijk. Recensenten die dit operaorkest al wat langer volgen zijn het erover eens dat het orkest onder zijn leiding er in de afgelopen jaren duidelijk op vooruit is gegaan.

Met name Nederlandse recensenten waren over *Rheingold* minder enthousiast. Men vond dat Castellucci vooral bezig met was met dat wat het oog ziet en minder aandacht had voor dat wat de muziek uitdrukt. De grootte van de reuzen Fasolt en Fafner werden door de regisseur benadrukt door in een scène de goden die naast de reuzen staan te vervangen door acterende en mimende kinderen. De werkelijke zangers stonden op dat moment vanuit de coulissen te zingen. Zoiets doet vreemd aan. En men was van mening dat het orkest finesse miste en moeite had het volume te doseren.

Nederlandse recensenten kunnen van alles vinden, voor de belangstelling van *Die Walküre* maakte het niet uit. In een mum van tijd waren alle twaalf voorstellingen uitverkocht.

Een ingetogen *Walküre*

Met *Die Walküre* tapt Castellucci uit een ander vaatje. De regie is meer ingetogen waardoor er aandacht ontstaat voor de karakters van de personages. De romance tussen Sieglinde en Siegmund is bijvoorbeeld geloofwaardig en Brünnhilde is ontroerend in haar expressie. Wotan, een roldebuut van Gábor Bretz, komt als oppergod bijna menselijk over in een fase van de *Ring* die vooral door sterke vrouwen wordt gedomineerd. De afleiding wordt verzorgd door een halve veestapel met in de hoofdrol zwarte paarden, witte duiven en een zwarte hond.

De hand van Castellucci is in regie, belichting en decors duidelijk zichtbaar. Met name de manier waarop zangers en decor uitgelicht zijn is zeer fraai. Sommige scènes worden door spaarzaam gebruik van het licht zeer intiem. Het bewegende meubilair in het huis van Hunding is bijvoorbeeld niet storend door het gebruik van strijklicht maar waarom het allemaal moet bewegen is mij ontgaan. Maar dan herinner ik mij dat Castellucci die 'waarom vraag' een gevaarlijke vindt en dus laat ik het als een tableau vivant aan mij voorbijgaan. Waar ik dan wel met open mond naar heb gekeken is de zwarte hond die als een soort wolf over het toneel beweegt. Wanneer vliegt het dier een van de zangers aan?

De liefdesscène tussen Siegmund en Sieglinde vindt in een stralend witte omgeving tussen kleurige bloemen plaats. Het zwaard Nothung, dat Siegmund uit het lichaam van Sieglinde heeft getrokken (!)

wordt voor even in de koelkast gezet. Er was ook niet zo direct een andere plaats voorhanden. En er is veel bloed, heel veel bloed in deze slotscène van de eerste akte wat symbolisch zal zijn voor de bloedschande van het tweelingpaar.

De tweede akte speelt in het duister. Tenminste, de spaarzame belichting is hier wederom fenomenaal gebruikt om elementen te accentueren. Fricka's opkomst in een enorme witte jurk van Belgisch kant(?) samen met haar witte rammen is in sterk contrast met de zwartgeklede Wotan. De rol van Fricka wordt adequaat gezongen door de Canadese Marie-Nicole Lemieux. Zij won in het jaar tweeduizend in Brussel de prestigieuze Koningin Elisabethwedstrijd. Zij heeft de taak om naast het zingen en acteren ook een act met witte duiven op te voeren. Van een afstand zijn echt en fictie moeilijk te onderscheiden maar de duif die Fricka aan het slot van haar solo vakkundig de nek omdraait is ongetwijfeld nep gezien de hoeveelheid bloed.

Het hoofd van Boedha

De rol van Wotan, zeer overtuigend gezongen door de bas-bariton Gábor Bretz, is een genot om naar te kijken. Hij heeft van nature de uitstraling als iemand waar niet mee te spotten valt. Waar in *Rheingold* nog een onthoofd Boeddhabeeld fungeert, weten we nu waar het hoofd gebleven is; op enig moment loopt Wotan met het hoofd van Boedha over zijn schouder te zeulen. Het duet met de Brünnhilde (de Zweedse sopraan Ingela Brimberg) is ontroerend mooi en zeer invoelend gezongen. De tweede akte eindigt met de dood van Siegmund waarna ook Hunding sterft hetgeen symbolisch wordt uitgebeeld door een opgehangen zwarte hond. Morsdood. Vraag niet naar het waarom maar accepteer de zintuiglijke, gevoelsmatige ervaring, aldus Catellucci.

De negen zwarte, rond paraderende paarden met op hun rug de dode gevallen helden zijn in de derde akte misschien wel het meest spectaculair. Ooit had Robert Carsen voor de opera *Carmen* bij DNO ook bedacht om paarden op het toneel te gebruiken. Toen het Koninklijk Concertgebouworkest, dat in de bak zat, over deze plannen hoorde, vertikte ze het om te spelen. Wat als een van die paarden op hol zou slaan en in de orkestbak zou tuimelen? In Amsterdam kwamen er dus geen paarden op het toneel.

In Brussel wel en zij lopen rustig naast de het zwart gestoken Walküren hetgeen een bijna Gothic-beeld oplevert. De lichamen van de krijgers worden tamelijk liefdeloos van de paarden gesleept en voor op het toneel gelegd onder begeleiding van 'der Ritt der Walküren'. Ook Sieglinde wordt hierbij gelegd in afwachting van de komst van Wotan. Die zal Brünnhilde straffen voor haar ongehoorzaamheid maar voor die tijd wordt Sieglinde in veiligheid gebracht. Het levert een krachtig scène op waarin door de gehele cast prachtig wordt gezongen en de Walkuren trachten hun woedende vader mild te stemmen. Ondertussen liggen de naakte helden in een grote stapel op het toneel met een best fors Belgisch trekpaard. Ondanks de opzweepende muziek en het gekrijs van de Walkuren blijft het dier opvallend rustig

Ontroerend is de slotscène. Deze wordt gespeeld onder een enorme lichtbak die kan kantelen en in het zwarte decor voor prachtige effecten zorgt. Halverwege ontdoet Brünnhilde zich van haar zwarte pij en zingt dan verder in een witte jurk onder het witte licht waar Wotan haar uiteindelijk onder begraaft. Het is een lange scène waarin de Zweedse sopraan Ingela Brimberg en Gábor Bretz hun onderlinge dynamiek en beider zangkunst in de volle glorie laten etaleren. Het is prachtig!

Lang voor dit moment is het Symfonieorkest van de Munt warm gespeeld en klinkt het prachtig. Wat is het een genot om de hoorns, de hobo's en fagotten zo gecontroleerd te horen spelen. Alain Altinoglu levert echt een topprestatie met dit orkest. Zoals men in België wel zegt verdient dit orkest en zijn dirigent een 'dikke proficiat' voor deze klankrijkdom en de spanning die het zo'n vierenhalf uur weet vast te houden. Het is zoals De Standaard het samenvat "Een gezinsdrama dat geen moment verveelt".

Vrouwelijke dirigenten

Met de aankondiging dat Simone Young dit jaar de *Ring* in Bayreuth zal dirigeren, zullen er voor het eerst in de historie meer vrouwelijke dan mannelijke dirigenten in Bayreuth op de bok staan. Young vervangt Philippe Jordan die andere verplichtingen heeft.

Young is chef dirigent van het Sydney Symphony Orchestra en heeft een reputatie opgebouwd als een specialist voor Wagner opera's.

Naast Simone Young zal Oksana Lyniv voor de vierde keer *der Fliegende Holländer* dirigeren en Nathalie Stutzmann keert terug voor *Tannhäuser*.

